

ምዕራፍ ትሸዓተ

ባህሊ ምዕቛር

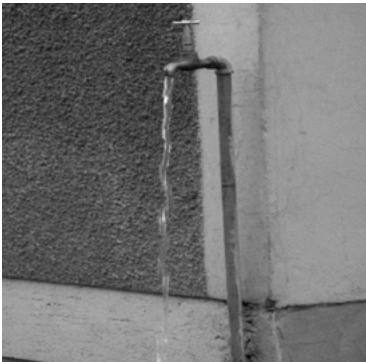
ዕላማታት እዚ ምዕራፍ፣

እዚ ምዕራፍ ተምሂርኩም ምስወዳእኹም፡-

- እንታይነት ዕቋር ትርድኡ፡፡
- ምምዕባል ባህሊ ምዕቛር ዓርሰኻ ንምኽ ኣል ዘገልግል ምዃኑ ትርድኡ፡፡
- ኣብ ካባቢኹም ምዕባይ ባህሊ ምዕቛር ንምንታይ ክምዘድሊ ትግንዘቡ፡፡

9.1 ምዕቛር

9.1.1 እንታይነት ምዕቛር

ስእሊ 9.1 ምዕቛር ዘይምፍላጥ

ስእሊ 9.2 ኣብመገልገል ናውቲ ዝተፈላለዩ ዕሑፋት

ምዕሓፍ ዐረ ቅነዕ ስነ ምግባር እዩ።

- እዞም ክልተ ፎቶግራፋት ዘመሓላልፍዎ መልእኽቲ እንታይ እዩ?

ምዕቛር ማለት፡- ካብ ዝተረኸበ እቶት ብስርዓት ንዘድሊ ወፃኢ ተጠቂምካ፣ ዝተወሰነ ድማ ንቐፃላይ ንኸውዕል ምውህላል ማለት እዩ። እዚ ድማ ኣድለይቲ ካብ ዘይኮኑ ወፃኢታት ምዕቃብ የርእዩና። ምዕቛር ማለት ሎሚ እናተሸገሩ ንዕባሕ ምሕሳብ ኣይኮነን። ስለዚ ምቕጣብ ማለት ካብ እንረኸቦ እቶት ዘድልዩና ተጠቂምና ዝተወሰነ ድማ ምውህላል ማለት እዩ።

ብኸሊኡ መልክዕ ድማ ዕቋር እንጥቀመሎም ኣቐሑ ብስርዓት ምሓዝን ንነዊሕ እዋን ምግልጋልን ምጥቓምን ማለት እዩ። ንኣብነት መምሃሪ መፃሕፍቲ ብስርዓት ምጥቓምን ብዕሬት ምሓዝን፣ መምሃሪ ክፍልታትና፣ ወናብርናን፣ ጠረጴዛታትናን፣ ጉድኣት ከይበዕሉም ብጥንቃቄ ምሓዝን ምጥቓምን ይግበእና።

በዝሒ እቲ ምዕቋር ብዓቕሚ እቲ ተጣቓሚ ይውሰን። ንኣብነት ሓደ ፀራጊ ጫማ ዕቁብ ንምውዳቕ ኣብ ሰሙን ኣሰርተ ብር ዝከኣሎ ክኸውን ይኸእል። ብአንፃሩ ሓደ ብዓል ታኸሲ ኣብ ሰሙን ሚኢቲ ብር ከውድቕ ይኸእል። መጠን ምዕቋር ምስ መጠን ዝርከብ ኣታዊ ዝተተሓዘ እዩ።

መልመዲ 1

ክዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ምዕቋር ማለት እንታይ ማለት እዩ?
2. ዝተዓቓረ ገንዘብ ንምንታይ ንምንታይ ከምዝጠቅም ኣብ ከባቢኹም ካብ ዝነብሩ ሰባት ወይ ካብ ስድራቤትኩም ብምሕታት ንኸፍሊ መሓዝትኩም ኣረድኡ። ሓደ ተምሃራይን ሓደ ሓረስታይን ከም ኣብነት ብምውሳድ ክልቲኦም ብኸመይ ዓቓርቲ ክኾኑ ከምዝኸእሉ ተመያየጡ፡፡

9.1.2 ዕላማታት ምዕቋር

9.1.2.1 ዕግዕተኛ ካልኣት ዘይምኅንን

- ዕግዕተኛነት እንትበሃል ሰሚዕኹምዶ ትፈልጡ? እንታይ ማለት ይመስለኩም?

ኣይተ ሳሙኤልን ወ/ሮ ብርትኳንን

ኣይተ ሳሙኤል ሳዴቦ ዝተወለደ ኣብ ደቡብ ኢትዮጵያ ኣረካ ኣብ ዝተባሃለ ከተማ እዩ። ብህፃንነቱ ኣብ ሕቕዑ ብዝበዕሉ ሓደጋ ምኸንያት ጉዳእ ኣካል እዩ።

ኮይኑ ግና ወለዱ ናብ ቤት ትምህርቲ አእትዮም አምሂረምዎ እዮም። ዓሰርተ ዓመት ምስኩኖ ዕጉማት ወለዱ ንምሕጋዝ አብ ትርፊ ስዓት ስራሕ ሊስትሮነት ጀመረ። ካብዙይ ተላዲሉ አብ ስራሕ ንግዲ አናእሽቶይ ሸቐጣት ተዋፈረ። ወዲ ዕስራ ዓመት ምስኩነ ምስ ወ/ሮ ብርቲኳን ተማራዕዮም ክልተ ቆልዑ ወለዱ። አብ ሓደ እዋን አይተ ሳሙኤል ይሰርሖ ዝነበረ ንግዲ ኮንትሮባንድ ስለ ዘኸሰሮ አብ ድኸነት ወደቐ።

አብዚ ግዜ አይተ ሳሙኤልን በዓልቲ ገዝኡ ወ/ሮ ብርቲኳንን ዝነበሮም ካቲም(ቀለበት) አፃብዕቶም ሸይጦም ከም ሓድሽ አብ ንግዲ ሙዝ ተዋፈሩ። አይተ ሳሙኤል ሓደ ሳንዱኻቕ ሙዝ እናገዝአ እንትሸቅጥ ቀስ ብቐስ ዝሸጦ በዝሓ ሳንዱኻቕ ሙዝ ወሰኸ።

አይተ ሳሙኤልን ወ/ሮ ብርቲኳንን ሎሚ ብዘለዎም ደረጃ ናብራ ንደቆም አብ ዕቡኻ ቤት ት/ቲ የምህሩ አለው። ዕቡኻ መንበሪ ገዛ ተኻሪዮም ይነብሩ አለው። ብተወሳኺ ካብ ዝሰርሖም ስራሕ ብዝረኹብዎ አታዊ ዘድልዮም ነገራት ወፃኢ ምሰገበሩ ዕቁብ 'ውን የውድቁ አለው።

ስራሕ ብምፍታዎም ንድኸነት ዝስዕሩ አይተ ሳሙኤልን ወ/ሮ ብርቲኳንን ብዛዕባ ቐፃላይ ህይወቶም እንትሓሰቡ ካብ ዝቐፅል ዓመት ጀሚሮም ወ/ሮ ብርቲኳን ትምህርቲ ንኸትመሃር ተሊሞም አለው። ንግዶም እውን ብዝበለፀ ንምስፋሕ እናፀፃሩ ይርከቡ።

(ፍልፍል - ጦማር መፅሂት -ብምሕፃር ዝተወሰደ)

ስእሊ 9.3 አይተ ሳሙኤልን ስድርኡን

መልመዲ 2

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ካብ ህይወት ኣይተ ሳሙኤልን ካብ ባዓልቲ ገዝኡ ወ/ሮ ብርቱኳንን እንታይ ተማሂርኩም?
2. ኣብ ከባቢኹም ካብ ትሑት ደረጃ ተላዲሎም ሃፍታማት ዝኾኑ ሰባት ብምድላይ ታሪኽም ብሓፂር ብምፅሓፍ ኣብ ክፍለ ብምንባብ ኣስምዑ።
3. ዝረኽቡኩምዎ ታሪኽ ኣብ ውሽጢ ክፍለ ምስ ኣቕረብኩም ካልኣት ተምሃሮ ካብዘቕረብዎም ሰብ ታሪኽ ናታትኩም ሰብ ታሪኽ ብምንታይ ከምዝፍለዩ ዘለኩም ሪኢቶ ብፅሑፍ ኣቕርቡ።

ምዕቛር ዓርስና ብምኽኣል ፅግዕተኛ ካልኣት ሰባት ንኸይንኸውን የኸእለና። ብዓቕምና እናነበርና ዘለና ቆጢብና ብምጥቓም ንቐፃላይ ናብራና እንተዘይሓሲብና ዓርስና ክኢልና ክንነብር ስለእንፅግም ፅግዕተኛ ካልኣት ንኸውን። ስለዚ ኣብትሑት ብርኪ ናብራ ዋላኳ እንተኾና ዓርስና ብዓቕምና ምቕጣብ ክንላመድ ኣለና።

9.1.2.2 ንቐፃላይ ክመፅእ ዝኸእል ፀገም ምፅዋር

ስእሊ 9.4 ወደይ ብምንታይ ክሓክሞ?

ስእሊ 9.5 ብዝዓቕርናዮ ገንዘብ እንታይ ንግዛእ?

- ካብዞም ስእልታት ዝተገንዘብኩምዎ ግለፁ።

ዳሓር ካብ ምጭናቕ አቐዲምካ ምጥንቃቕ

አይተ ሙላቱን ወ/ሮ ሂሩትን ካብ ሙያ መምህርነት ጡረታ ኣብዝወፀእሉ ዓመት ብፍላይ ኣብ ኮለጅ ዝምሃሩ ዳኒኤልን ሂለንን ዝተብሃሉ ክልተ ደቆም ዓብይ ስግኣት ሓዲሩዎም ነይሩ። ምኽንያቱ ወለዶም ጡረታ እንተወዲኦም ዝረኽቡዎ ወርሓዊ እቶት ስለዝንኪ ኣብ ትምህርቶም ፀገም ዘምዕእ መሲሎዎም ነይሩ።

ትምህርቲ እንክይወድኡ፣ ገንዘብ ዝረኽቡሉ ሜላ ክትደልዩ ኣለኩም ዝበሃሉ መሲሎዎም ብዙሕ እዋን ብምዝታይ ኣሕለፉ።

አይተ ሙላቱን ወ/ሮ ሂሩትን ግና ስግኣት ደቆም ስለዝተረድኡ ምይይጥ ንምግባር እዋኑ ሐዘ ክኸውን ከምዘለዎ ወሰኑ።

ክልቲኦም ንነዊሕ ዘበን ሓሊዮም ብዛዕባ ዘፅንሖዎ ቁም ነገር ንደቆም ንምግላፅን ኩነታት ናብራ ገዝኦም ከምዝነበሮ ከምዝቕፅልን ምዝራብ ከምዘለዎም ተሰማምዑ።

ሓደ ሰንበት ድሕሪ ስዓት ኣባላት እቲ ስድራቤት ኣብ ሓደ ጠረጴዛ ተኣከቡ። አይተ ሙላቱን ወ/ሮ ሂሩትን ክልተ ዝተፈላለዩ ናይ ባንኪ ዕቋር ደፍተር ሒዞም ቀረቡ።

እቶም ደፋትር ዝተፈላለዩ መጠን ገንዘብ ሒዞም ነይሮም።

እዚ መጠን ገንዘብ ክልቲኦም ፃዕራማት ወለዲ ቡብእዋኑ ንስድራቤቶም ካብ ዘማሓድሩሉ እቶት ሕማቕ ኩነታት እንትፍጠር ወይ ኣብቲ ስድራቤት ሓደጋ እንትበፅሕ ኣብ ፀገም ከይወደቁ ከምኡውን ደቆም ትምህርቲ ክሻብ ዘጠናቕቑ ምእንታን ክሕግዞም ዝኖቆርዎ እዩ ነይሩ።

እዚ ኩነታት ድማ ንደቆም ከምዝስዕብ ገይሮም ኣረድኡዎም “ደስ ዝበለኩም ኩሉ ክትሓቱ እንተለኹም፣ ካልኦት ቕልዑ ዝተገበረሎም ክንገብረልኩም ክትሓቱና ዘይፈፀምናልኩም ሰብ ከምገዝኡ ከምዝነበር ንኸነምህረኩም፣ ንሕና ጡረታ እንትንወፅእ ድማ ኣብ ፀገም ከይትወድቁ ስለዝሓሰብና እዩ። ሕዚ ኩለና ከይተፀገምና ከምታ ልሙድ ናብራና ክንቅፅል ኢና።

ጡረታ ስለዝወፃእና እንረኽቦ መሃያ ቀደም ካብ እንረኽቦ ዝተሓተ ምኃኑ ኩለኹም

ክርደኣኩም ይግባእ። ኮይኑ ግና ካብዝነበረና ነኪና ዘቐመጥናዮ ገንዘብ ኣብዚሓዚ እዋን ክጠቕመና እዩ።

ንስኻትኩም ትምህርትኹም ወዲኹም ዓርሰኹም እንትትክእሉ ድማ መሊእና ካብ ፀገም ነፃ ክንከውን ኢና።

ዳኒኤልን ሂለንን ነንርእሶም ብምርእኣይ ተላዒሎም ክሳድ ወለዶም ሓቕፎም ሰዓሙዎም። ንክልቲኦም ኣናእሽተይ ኣሕዋቶም'ውን ብዘዕባ ጥቕሚ ምዕቋር ከምዘምህሩዎም ተዛሪቦም እቲ መዓልቲ መዓልቲ ሓጎስ ገይሮም ኣምሸዩ።

መልመዲ 3

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ሂለንን ዳኒኤልን ድሕሪ ሓዚ እንታይ ዝገብሩ ይመስለኩም?
2. ክልቲኦም ወለዲ ድሕሪ ሓዚ ብዛዕባ ዕቋር ክሓሰቡ ኣለዎምዶ ወይ የብሎምን? ብጉጅለ ተመያየጡ።

ዕቋር ንመፃኢ እዋን ከይተሓሰበ ከጓንፍ ዝኸእል ፀገም ምእንታን ምዕቋር ክካኣል መጠባበቂ ገንዘብ ወይ ንብረት ምዕቋር ም'ኳኑ ቅድም ክብል ተረዲእኹም ኢኹም። እዞም ዘይተሓሰቡ ተጓንፎታት መፃኢ እዋን ዝበሃሉ ሕግምን ሓደጋን እዮም። እዞም ተጓንፎታት ኣብ ልዕሊ ሓደሶብ እንትፍጠሩ ንሕክምና ዝኸውን ገንዘብ ዝርከብ ቅድም ክብል ካብ ዝተዓቓረ ገንዘብ እዩ። ኣድላይነት ዕቋር ንግዝ ፀገም ጥራሕ ኣይኮነን። ኩሎም ሰባት ኣብ መፃኢ ህይወቶም ከዕውትዎም ዝደልዩዎም ሽቶታት ክህልውዎም ይኸእሉ። ንኣብነት ትምህርቲ ንምምሃር፣ ስልጠና ንምርካብ፣ ቐለቡ ብግቡእ ንምስትምሃር፣ መርዓ፣ ማሕበር፣ ዓመት በዓል፣ ምረቓ ትምህርቲ ወዘተ፣ ንምድላው ዝኾን ገንዘብ የድሊ እዩ።

ኮይኑ ግና እዞም ዝተጠቐሱ ውልቃውን ማሕበራውን ትልምታት ልዕሊ ዓቕሚ ክኾኑን ክቐርዩን ዝኸእሉ እዮም።

ንኣብነት ልደት ብዘይ ድግስ ምስ ዓዕርኽትን ምስ ስድራቤትን ኮይንካ ምሕላፍ ይካኣል እዩ። መርዓ ንምግባር ገንዘብ እንተዘይሃልዩ እቲ ስርዓት ጥራሕ ፈጻምካ ምምርዓው ይካኣል እዩ። ሓደጋን ሕማምን ግና ኣብ ልዕሊ ዝኾነ ይኹን ሰብ ከንንፉ ዝኸለሉ ስለዝኾነ ኩሉሻዕ ድልዊ ኮይንካ ምፅናሕ ይግባእ። ስለዚ ብዝኾነ ይኹን ሚላ ባህሊ ምዕቛር ምምዕባል ግቡእ እዩ።

መልመዲ 4

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ሰባት ካብዘለዎም እቶት ምዕቛርም ንምንታይ ይሕግዞም?
2. ብስድራቤትኩም ዝኸበሩ ብዓላትን ዝግበሩ ምድላዎትን ኣብ ዓመት ክንደይ ዝኣኸሉ እዮም? እቲ መልሲ ካብ መራሕቲ ስድራቤት ሓቲትኩም ተረድኡ።
3. ኣብ ተራ ቁፅሪ 2 ንዝተሓተተ ሕቶ ዝተረኸበ መልሲ ፣ ዝወፅኡ ወፃኢታት ክንደይ ዝኣኸሉ ከምዝኾኑ ብምምዘጋብ ንምይይጥ ክፍሊ ኣቕርቡ።

9.2 ብትልምን ብዓቕምኻን ምንባር

9.2.1 እንታይነት ብትልምን ብዓቕምን ምንባር

“ሰብ ከምገዝኡ እምበር ከምኅረቡቲ ኣይኸውንን!”

- ካብዚ ኣበሃህላ ዝተረዳእኽምዎ ግለፁ።

መርዓን መልሰን

አይተ ፋሲል ታሪክነህ አቦ ሸዱሸተ ቆልዑ እዮም። ካብ አዲስ አበባ 80 ኪሎ ሜትር ርሒቻ ኣብ ትርከብ ቐሸት እዮም ዝነብሩ። ኣብዚ ሰሙን ምስ ቦኸሪ ወደም ዓብይ ባእሲ ዝፈጠርሉ ኣጋጣሚ ዝተፈጸመ ልክዕ ሎሚ ዓመት ነይሩ። እቲ ኣዲስ አበባ ዝነብርን ካብ ዩኒቨርስቲ ዝተመረቐን ወደም ዳዊት ስራሕ ካብዝሕዝ ሰለስተ ዓመት ገይሩ ኣሎ። ኮይኑ ግና ከምኡ ተመሳሳሊ ድልየትን ዕላማን ምስዘለዎ ኣዜብ መርዓ ዝፈጸመ ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ግንቦት እዩ ነይሩ።

ክልቲኦም መናእሰይ ንወለዶም እዚ ትልሞም ምስ ኣፍለጡ፣ ድግስ እቲ መርዓ ብዝምልከት ብዙሕ ክትዕ ኣጓኒፋዎም እዩ። ይኹን እምበር ኣብቲ ዕለት መርዓኦም ናይ ቀረባ ኣዝማዶምን ዝፈትዉዎም ዓዕርኽቶምን ጥራሕ ኣብ ዝርከብሉ ንምኽባር ወሲኖም ምድላው ገበሩ። ብመሰረት ትልሞም እውን መርዓኦም ፈጸሙ።

አይተ ፋሲል ግና ቦኸሪ ወደም ዓብይ ድግስ ብዘይምድጋሱ ቅሬታ ተስሚዕዎም እዩ። ኮይኑ ግና ዓርሱ ክኢሉ ካብ ጥቕኦም ርሒቐ ስለዝነብር ከገድድዎ ብዘይምኽእሎም ኣይተናገርዎን። ኮይኑ ግና ብወገኖም ፈተውቶምን ኣዝማዶምን መልሲ ብዝበል ምኽንያት ደጊሶም ከብልዑ ቆሪዎም ተልዓሉ።

ኣብዚ እዋን ንወፃእ እቲ ድግስ ተወሳኺ ገንዘብ ሓቲቶምዎ ወደም ዳዊት ግና እዙይ ንምግባር ካብ ዓቕሙ ንላዕሊ ስለዝኾነ ከምዘይቕበሎም ይቕርታ ብምሕታት ኣረዲኡዎም እዩ። ንአይተ ፋሲል እዙይ ካልኣይ ጥፍኣት እዩ። ስለዚ ንሱ ዝበሎም ሸለል ብምባል ንምድጋስ ቆሪዎም ተልዓሉ። ካብ ሓደ ጎረቤቶም ብክንደይ ሽግር ገንዘብ ተለቅሑ። ንሱ'ውን እኹል ኣይመስሎምን። ኣብ ሰፊሮም እድር ታሓዚ ገንዘብ ካብዝኾኑ ካብ ኣይተ ተስፋይ ብኸንደይ ልመና ኣብ ውሽጢ ክልተ ወርሒ ንኸምልሱ ቃል ኣትዮም ተወሳኺ ገንዘብ ተለቅሑ። ንኸረምቲ ቀለብን ዘርእን ተባሂሉ ካብ ዝተቐመጠ እኸለ ድማ ኣርባዕተ ኩንታል ኣውጺኦም ተጠቐሙሉ።

ስእሊ 9.6 ልዕሊ ዓቕሚ ድግስ ባህሊ ምዕቋር ይጎድእ።

እቲ ምድላው ምስተወደአ ኣብ ወርሒ ሓምለ ሓያል ድግስ ወደም ካብ ኦዲስ አበባ መልሲ ፀውዑ። እቲ ዝኾርዕሉ ወደም እንተደልዩ 50 ዝኣኸሉ ኣጋይሽ ሒዙ ንኸመፅእ ኣተሓሳስብዎ። ንእኡም ድማ ብዙሕ ዓመታት ኣብ ዝነበረሉ ከባቢ ሕማቕን ፅቡቕን ሓቢሮምዎም ዘሕለፉ ሰባት ዓዲሞም እቲ ድግስ ተኻየደ። ዳዊት ብተግባር ኣቡኡ ስግኣት ሓደሮ። ብመጠኑ ብዙሕ ሃፍቲ ከየጥፍኡን ኣብ ዕዳ ከይኣተዉን ምድጋስ ከምዝግበኦም ዋላኳ እንተነገሮም ሓደ ግዘ ዝወሰንዎን ካብናቲ ክብሪ ንላዕሊ ዝምነይዎ ነገር ከምዘየለን ብምንጋር መለሱሉ።

ኣተሓሳስቦኦም ክልውጦ ኣይካኣለን። ኮይኑ ግና እቲ ድግስ ሓደ ግዘ ወፃኢ ወዲእዎ ዝተደገሰ ስለዝኾነ እንተተሪፉ ዝስምዖም ሓዘን ብምርዳእ ሽዱሽተ ኣዕርኸቲ ጥራሕ ሒዞም ምስ ኣዜብ መፅኡ። ኣቦኡ በዚ ብጣዕሚ ሓዘኑ። ንሱን ኣዜብን ኣብቲ ሓዱሽ ዓመት ዝተለምዎ ናይ ባዕልቶም ትልሚ ነይሩዎም። ነዚ ዉን ብዓቕምኻ ምንባር ምልማድን ብቐዳምነት ንናብራኡም መሰረት ከንፅፉ ከምዘለዎምን ተሰማዕሚዮም እዮም።

ይኹን እምበር ትልሚ ዳዊትን ተግባር ኣቡኡን ዘይተጠዓዎም ብምኳኖም ንባእሲ ኣብዒሕዎም እዩ። ኣብቲ ሓድሽ ዓመት ንቶም ኣናኡሽተይ ደቆም ዝኸውን ክፍሊት ቤት ትምህርቲ ነቲ መርዓ፣ ኢሎም ዝተለቐሑዎ ዕዳ ንምኸፋል ከምኡውን ንዘርኢ መግዝኢ ገንዘብ ንኸህቦም ምስሓተትዎ ክሕግዞም ኣይካኣለን። ናይ ክልቲኦም ባእሲ መልዕሊኡ እዙይ እዩ ነይሩ።

መልመዲ 5

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ኣይተ ፋሲል መልሲ መርዓ ወደም ዝደገሱሉ ወፃኢ ካበይ ረኽቡ?
2. ዳዊት ብናይ ኣቡኡ ተግባር ዘይተሓጎሰ ንምንታይ እዩ?
3. ኣይተ ፋሲል ብዓቕምኻ ንምንባር ከይሓስቡ ዝገብሮም እንታይ እዩ?

9.2.2. ብትልምን ብዓቕምኻን ምንባር

ደረጃ ናብራን ሃፍትን ሰባት ዝተፈላለዩ እዩ። ስለዝኾነ ድማ ኩሉሰብ ብዓቕሙልክዕ ክነብር ኣለዎ። ብዓቕምኻ ምንባር ማለት ሓደሰብ ብናይ ባዕሉ ደረጃ ናብራ ወይ ድማ መጠን ሃፍቲ ክገብሮ ዘይኸእልን ዘይግበኦን ነገር ዘይምግባር ማለት እዩ። ሰባት ብዓቕሞም ክነበሩ እንተዘይ ክኢሎም ኣብ ፀገም ይወድቁ እዮም። ስለዝኾነ ድማ ዝኾነ ሰብ ከምዚ ዓይነት ፀገም ከየጓንፎ ብትልምን ብመጠን ዓቕሙን ምንባር ይግበኦ።

ባህሊ ምዕቕር እንተልዩና ግና ዓቕምና ሪእና ወፃኢና ምስዘለና ዓቕሚ ኣጣዓዒምና ወሲና ነውዕእ። ባህሊ ምዕቕር እንተልዩና ናብራና እንመርሕን ወፃኢ እነውዕኦን ዓርስና ምስ ካልኣት ብምውድዳር ከይኮነስ ብናይ ዓርስና ዓቕሚ ይኸውን። ብዓቕምና እንተንነብር ሎሚ ነቢርና ዕባሕውን ከይንፅገም ይገብረና።

ምስጢር ብዓቕምኻ ምንባር ዝርከብ ብትልሚ ካብ ምምራሕ እዩ። ትልሚ ንእንደልዩ ዕላማ ንምዕዋት ወሳኒ እዩ።

መልመዲ 6

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጥሎም፡፡

1. ብዓቕምኻ ልክዕ ምንባር እንታይ ረብሓ ኣለዎ?
2. ኣብ ከባቢኹም መነባብርኦም ብትልሚ ዝመርሑ ሰባት እንተልዩም ኣብ ናብረኦም እንታይ ለውጢ ከምዘርኣዩ ብምሕታት ብፅሑፍ ኣቕሪብኩም ተመያየጥሉ፡፡

አበበን ሂሩትን

አበበን ሂሩትን አብ ሓደ ክፍሊ እዮም ዝምሃሩ። አብ መወዳእታ ዓመት አብ ቤት ትምህርቶም በዓል ወለዲ ይኸበር እዩ። ነዚ በዓል ተምሃሮ ምድላው ንኸግብሩ ብቤት ትምህርቶም ተነጊርዎም እዩ። እዚ መልእኽቲ አብ ስሌዳ ምልክታ ተለጠፉሎም እዩ።

አበበ እቲ ምልክታ ሪኡ ናብ ምሓዙቱ ተሓወሰ። ኮይኑ ግና ብዛዕባ እዚ ጉዳይ አልዲሎም አይተዛረቡን።

ሂሩት ድማ እቲ ምልክታ አንቢባ ዝተረደአቶ እናሓሰበት ናብ ገዝአ ከደት። እቲ ብዓል ወለዲ ድሕሪ ሓደ ወርሒ መዓልቲ ሰንበት እዩ ዝኸበር። ሂሩት አብ ምድላው ስነ-ፅሑፍ ንኸትወዳደር ደልዖ አላ። ብዓል ወለዲ ምስተኸበረ ድሕሪ ሓደ ሰሙን ፈተና ጌሮ ብዒ ዓመት ክሞሃብ እዩ።

ኩሊሻዕ ቀዳም ቀዳም እንዳባሓጎአ እናኸደት ንአቦሓጎአ ትሪኦም እያ። ስለዚ ግዘአ ብግቡእ ተጠቂማ ዕላማአ ንምዕዋት ምትላም ከድልያ እዩ። ግጥሚ ንምፅሓፍ ግዘ የድልያ እዩ። ብናታ ዕድመ ዝርከቡ ቆልዑ ዝፀሓፍዎም ወይ ናይ ዓበይቲ ግጥሚታት ክተንብብ አለዋ።

ስለዚ አብ ዝቐፅል ቀዳም ናብ እንዳ አቦ ሓጎአ እንትትከይድ ንሓውአቦአ መፅሕፍቲ ንኸደልያላ ክትሓቶ እያ።

ናብ ቤተ መጻሕፍቲ አትያ መጻሕፍቲ ንምንባብ ሓሲባ አላ። ምእንቲ 'ዙይ ድማ አቐዲማ ናብ ቤት ትምህርቲ ከምትኸይድ ዘንጊዓ ምውጻእን ከድልያ እዩ። እዚ ሓሳብ ንወለዳ አረደአቶም። ንሳቶም'ውን አተባቢዖምዋ። ግዘአ ብስርዓት ከምትጥቀመሉ ስለዝፈልጡ አበበ ዝነገሮም አይተቐበልዎን። ሂሩት ብትምህርትን ምስዚ ዝተታሓዙ ምንቅስቓሳትን ካብ አበበ ከምትበልፅ ይፈልጡ እዮም። ንዙይ መረዳእትኡ ድማ ብኸልተ ዓመት ዝዓብያ አበበ ክልተ ግዘ ፈተና ወዲቐ እዩ። ሂሩት ቁምነገራት እተሰፍረሉ ደፍተር ከምዘድልያ ንሱ'ውን ከም ዘማልኡላን ቃል አትዮምላ እዮም።

መልመዲ 7

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ሂሩት ትልሚ ምድላው ንምታይ ኣድለዩ? እንታይ እንታይ ተግባራት ይዕበዩዎ?
2. ኣበባ ኣብ ምልክታ ሰሌዳ ቤት ትምህርቲ ንዝተጠቀመ መልእኽቲ ትኹረት ዘይምሃቡ እንታይ የመልክት?

ትልሚ፡- ንግዝ ቀዳምነት ክወሃቦም ዝግባእ ተግባራት ኣቐዲምካ ንምፍፃም ገንዘብ'ውን ኣድለይቲ ንዝኾኑ ጉዳያት ብስርዓትን ምውዓል ዘኸለልና መንገዲ እዩ፡፡ ትልሚ ኣብ ኣወፃዕ ገንዘብ ኮነ ኣብ ኣጠቓቕማ ግዝ ቀዳምነት ዝወሃቦምን ቀዳምነት ካብዘይወሃቦን ንምፍላይ ይሕግዘና፡፡

ብትልሚ ምንባር ካብ ፀገም ከምኡ'ውን ካብ ወጥሪ ንምውፃእ መሰረታዊ ጉዳይ እዩ፡፡

መልመዲ 8

ኣብዘም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ትልሚ ማለት እንታይ ማለት እዩ?
2. ብዓቕምኻ ምንባርን ካብ ዓቕምኻ ንላዕሊ ንምንባር ምሕሳብን ኣፈላላዮም እንታይ ከምዝኾነ ኣብ ክባቢኹም ካብ ዝነበሩ መርኣያ ዝኾኑ ሰባት ብምሕታት ኣብ ክፍሊ ንምይይጥ ኣቕርቡ፡፡

9.3 ኣብ ስድራቤት ንምዕጅር ዝፃረፍ ተግባራት

- ብመሰረት ዝረኽብኩም ግንዛብ ብዛዕባ ምዕጅርን ኣብ ስድራቤትኩም ንባህሊ ምዕጅርን ዝፃረፍ ተግባራት እንታይ እንታይ ከምዝኾኑ ግለፁ፡፡

ንባህሊ ምዕጅር ዝፃረፍ ብርክት ዝበሉ ኩነታት ኣለዉ፡፡ ንሳቶም'ውን ኣብ ክልተ መቐጻኒ ምርኣይ ይካኣል፡፡ ሓዲኡ ባህላዊ እንትኾን እቲ ካልኣይ ድማ ውልቃዊ እዩ፡፡

ባህላዊ ዝባሃል፡-

አብ ወሽጢ ማሕበራዊ መነባብሮ ዝተለመዱ ካብ ሰባት ክብርን ስምን ንምርካብ እንትባሃል ዝግበሩ ድግሳት እዮም። ካብ ልክዕ ዝሓለፈ ተስኻር፣ መርዓ፣ ማሕበር፣ ምረቓ፣ ኣከባብራ በዓል ወዘተ ሰባት ሃፍቶም ንክውድኡ ምኽንያታት እዮም። ንኣብነት በብባህሉ ኣባል ሓደ ስድራቤት ብሞት እንትፍለ እቶም ተረፍቲ ኣባላት ስድራ ናይቲ ዝሞተ ሰብ ሰላላ፣ ኣርብዓ፣ ሰማንያ፣ መንፈቕ ወዘተ በብግዘኡ እናደገሱ እንተብልፀው ዝራኣዮሉ ባህሊ ኣሎ። ሓላፊ ስድራቤት እንትሞት ኣብ ገደና ዝተተኸሉ ተኸልታት እንሰት ዝቡቀስሉ ባህሊ'ውን ኣሎ። እዞም ተግባራት እዚኦም ኣዚዮም ጎዳእቲ እዮም።

ውልቃዊ

ባህሊ ምዕቛር ንኸይህሉ ዝገብሩ ድማ ንርእ። እቲ ቀዳማይ ዓቕምኻ ዘይምፍላጥ እዩ። ዓቕሚ ዘይምፍላጥ ማለት መጠን እቶትን ድልዮትን ዘይምጥዕዓም ማለት እዩ።

እቲ ካልኣይ ድማ ሰባት ንምሕንስ ተባሂሉ ዝግበር ዓቕሚ ዘየመዛዘነ ወፃኢ እዩ። ብዙሓት ሰባት ዓርሶም ጐዲኦም ሰባት ምሕንስ ከምሸቶ ህይወቶም ገይሮም ይሓስቡ። ካብ ናይ ዓርሶም ድሕንነት ንምንባር ሰባት ቀዳምነት ይህቡ። ንኣብነት ፀገም ዝዘኣም ሓቢኦም ሕያዋይ ንኸበሃሉን ምስግና ሰባት ንምቕባልን እንትባሃል ንእዋን ፀገም ዝኾኖም ሃፍቲ ኣውጺኦም ንሰባት ዝእንግዱ መዘከርታ ብኸባር ዋጋ ዝዘኣም ዘበርክቱ ኣለዉ።

ካለእ ኣብነት እውን ምጥቃስ ይካኣል። ኣብ ታሕተዋይ፣ ኣብ ላዕለዋይ ደረጃታት ትምህርቲ ንተምሃሮ መመረቕቲ ድግስ ብምድላው ብኸልተ ኣንፈት ፀገም ዝፈጥሩ 'ውን ኣለዉ።

ብሓደ መዳይ ናይ ባዕልቶም መነባብሮ ምዕናው እንትኾን ብኻለእ መዳይ ፀዱማት ኣጋይሽ ዕድመ ኣኸቢሮም ናብቲ ድግስ እንትኸዱ ንዝወሰዱዎም ነገራት መግዚኢ ንኸሸገሩ ምኽንያት ይኾኑ እዮም። ይኹን ዳኣ'ምበር ከምዙይ ዘመሰሉ ተግባራቶም ፀገም እንተበፀሑም ውሕስና ኣይህብዎምን። እቲ ካለእ ውልቓዊ ዝኾነ ምዕቛር ዝፃረር ፀገም ድማ ወልፊ እዩ።

ወልፊ:- ማለት ብሓደ ሕማቕ ልምዲ ተገዛኢ ምዃን ማለት እዩ። ወልፊን ልምዲን ዝመሳሰሉ ዋላኳ እንተኾኑ ፍልልይ ኣለዎም።

ወልፊ መስተ:- መስተ ኣልኮል እንተዘይ ጥዲሞም ተረጋጊኦም ስራሕ ምስራሕ ዘይምኽኣል እዩ።

ወልፊ ጠላዕ:- ኣብ ዘይግዘን ብዘይ ትልሚን ኣብ ዝተፈላለዩ ፀወታታት ጠላዕ ተፀሚድካ ገንዘብ፣ ግዘን ኣካልን ብዘይ ኣግባብ ምብኻን ማለት እዩ። እዞም ነገራት ወልፊ ተባሂሎም ይፍለጡ። ናይ መስተ፣ ጫትን፣ ጠለዕን ውሉፍ ምዃን መነባብሮ ብትልሚ ንክይምራሕ ይገብር። እዚ ድማ ናይ ሰባት ፅግዕተኛ ምዃንን ኣብ ውሽጢ ማሕበራዊ ናብራ ሰላም ምስኣንን የስዕብ።

መልመዲ 9

ብመሰረት ዝተወሃበኩም ኣብነት ነዞም ዝሰዕቡ ተግባራት ወልፊ ምዃኖምን ዘይምዃኖምን ግለፁ።

ረጋ	ተግባራት	መልሲ
1	ምግቢ ምብላዕ	ወልፊ ኣይኮነን
2	መፍዘዚ እዕ ምጥቃም	
3	ግዘ እንተይ ወሰኑ ካርታ ምፅዋት	
4	ኩሉሻዕ ኣልኮል ምስታይ	
5	ቴምብር ምእካብ	
6	ሲጋራ ምትካኽ	
7	ጠላዕ ምፅዋት	
8	ኩሉሻዕ ስፖርት ምስራሕ	

ብመሰረት ኣብቲ ዝሃብኩምዎም መልሲታት ምኽንያታትኩም ኣብ ክፍሊ ተመያየጡሉ።

መጠቓለሊ

ዕቋር ማለት ካብዘለና እቶት ንግዚኡ ዘድልዩና ወፃኢ ተጠቂምና ንቀፃላይ ናብራና ዝውዕል ንብረት ወይ ገንዘብ ምቕማጥ ማለት እዩ። ፅቡቕ ባህሊ ከምዓቕምኻ ልክዕ ብምንባር ምምዕባል ይካኣል እዩ።

ምዕቋር ፅቡቕ ተግባር እንትኾን ተግባራዊ ንኽይኸውን ዝፃረሩ ማሕበራውን ውልቃውን ኩነታት ኣለዉ። ንኣብነት ኣብ መርዓን ካልኣት ጉዳያትን ካብ ዓቕሚ ንላዕሊ ብዝኾነ ወፃኢ ምድጋስ ኣብ ቀፃላይ መነባብሮና ኣለታዊ ፅልዋ ኣለዎም። ስለዚ እቶትና ብስርዓት ንዘድልዩና ነገራት ምጥቃም ይግበእና።

ኣብ መንጎ እቶም ዘድልዩና ንቐፃላይ ዝኸውን ተቐማጢ ክንሓውስ ይግበእና እዩ።

ዕላማታት ምዕቋር ብዙሓት እዮም። ከጋጥም ዝኸእል ፀገም ንምምካት፣ ፅግዕተኛ ካልኣት ሰባት ንዘይምኅን ዝብሉ እቶም ቀንዲ ዕላማታት ምዕቋር እዮም። ፅቡቕ ባህሊ ምዕቋር ምምዕባል ዝካኣል ብትልምን ብዓቕምኻን ልክዕ ምንባር እንትካኣል እዩ። ብዓቕምኻ ምንባር ማለት ሓደሰብ ብናይ ባዕሉ ደረጃ ናብራ ወይ መጠን ሃፍቲ ምግባር ዘይግበእ ነገር ዘይምግባር ማለት እዩ። ብዓቕምኻ ንምንባር ብትልሚ ምምራሕ ወሳኒ እዩ።

ትልሚ ማለት ኣብ ኣጠቓቕማ ግዘን ገንዘብን ቀዳምነት ክዋሃቦም ዝግበእም ፈሊኻ ብቐደም ስዓብ ምፍፃም ማለት እዩ። ዓቕምኻ ፈሊጥካ ካብ ምንባር ብተወሳኺ ኣብ ውሽጢ ስድራቤት ንባህሊ ምዕቋር ዝፃረሩ ውልቃውን ባህላውን ኩነታት ብዝግባእ ምፍላጥ ግቡእ እዩ። ውልቃዊ ዝበሃሉ ብኹንነት ፣ ወልፊ ሓደገኛ እፅን መስተን ወዘተ እንትኾኑ ባህላዊ ዝኾኑ ንባህሊ ምዕቋር ዝፃረሩ ተግባራት ድማ ኣብ ዓመት በዓላት ዝግበሩ ካብ ዕቅን ንላዕሊ ዝኾኑ ዓቕሚ መሰረት ዘይገብሩን ድግሳት፣ ተደጋጋሚ ማሕበር፣ ተስካር ፣ ወዘተ እዮም።

አገደስቲ ቃላት

- ልምዲ:-** ሓደ ሰብ ብተደጋጋሚ ዝገብሮ ተግባር።
- ወልፊ:-** አተሓሳስባ፣ ባህሊ ስራሕን መናባብሮን ንዘበላሸዉ ሓደገኛ እፃትን ልምድታትን ተገዛኢ ምኃን።
- ዕቁብ:-** ዝተወሰኑ ሰባት ዝተወሰነ ገንዘብ ኣብ ወርሒ ወይ ኣብሰሙን ብምውፃእ-ዕፃ ንዝወፅኦ ተረኛ ንምሃብ ዝጣየሽ ሕብረት እዩ።
- ፅግዕተኛ:-** ሓደ ሰብ ሰሪሑ ምንባር ዘኸእሎ ብቕዓት ኣካልን ኣእምሮን እናሃለዎ ዓርሱ ክኢሎ ምንባር እንተዘይከኢሎ።
- ዕጁር:-** ውህላል፣ እካብ ዓቁንካ ምጥቃም ይገልፅ።

መጠቃለሊ ሕቶታት

I. ነዞም ዝሰዕቡ ሙሉእ ሓሳባት ዝሓዘዎ ሓሳብ ትኽክል እንተኾይኑ “ሓቂ” ትኽክል እንዘይኮነ ደማ “ጌጋ” ብምባል መልሱ፡፡

1. ምዕቛር ዝኸእሉ ሃፋታማት ጥራሕ እዮም፡፡
2. ምቛር ማለት ካብ ዘድሊ ዕለታዊ ወፃኢ ነከኻ ንዝመዕእ ግዘ ምቕማጥ ማለት እዩ፡፡
3. ምቛር ወርሓዊ እቶትካ ንናብራ ሓደ ወርሒ ጥራሕ ከይኮነስ ንመፃኢ ናብራውን ንኸኸውን ምጥዕዓም ማለት እዩ፡፡
4. ብዛዕባ ምቛር ክሕሰብ ዝከኣል ካብ ዕለታዊ ወፃኢ እንተተሪፉና ጥራሕ እዩ፡፡
5. ሓደ ስድራቤት ዘለዎ ብምትእኸኻል ዝዓቕሮ ንናይ መፃኢ ቆልዑ ብምሕሳብ እዩ፡፡

II. ኣብ ትሕቲ “ለ” ዘለዉ ሓረጎች ኣብ ትሕቲ “ሀ” ምስ ዘለዉ ኣዛምዱ፡፡

<u>ሀ</u>	<u>ለ</u>
_____ 1. ድኸነት	ሀ) ዋና መምርሒ ዕቋር
_____ 2. ከምዓቕምኻ ምንባር	ለ) ካብ ዓቕሚ ንላዕሊ ምድጋስ
_____ 3. ንብኸነት ዘቃልዕ ባህሊ	ሐ) መሰረታዊ ድልየታት ክተማልእ ዘይምኸኣል
_____ 4. ትልሚ	መ) ኅዳኢ ዝኾነ ዝውትር ተግባር
_____ 5. ወልፊ	ረ) ቀዳምነት ክዋሃቦ ዝግባእ ካብ ካሊእ ምፍላይ

III. ነዞም ዝስዕቡ ክፍቲ ቦታታት ብዝስማማዕ ቃል ወይ ሓረግ መልኡ፡፡

- 1. ካብ መንጎ ወልሬ ከትሕዙ ዝኸእሉ ልምድታት _____ን _____ን ከም ኣብነት ይጥቀሱ፡፡
- 2. ካብ መንጎ ብኸነት ከምዕኡ ዝኸእሉ ድሑራተን ጎዳእትን ተግባራት _____ን _____ን ከም ኣብነት ዝጥቀሱ እዮም፡፡

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣንቢብኩም ትኸክለኛ መልሲ ምረፁ-ለዎም፡፡

- 1. ከም ዓቕምኻ ምንባር ማለት፡-
 - ሀ) ድልዮትካ ብመጠን እትረኽቦ እቶት ምውሳን እዩ
 - ለ) ንመፃእ ከምዝረኽቡ ብምትእምማን ተለቂሕኻ 'ውን እንተኾነ ዝደለኻዮ ጉዳይ ምግባር እዩ፡፡
 - ሐ) ብዛዕባ ዕባሕ ዘይምሕሳብ
 - መ) ኩሎም መልሲ እዮም
- 2. ተፃራሪ ምዕጃር ዝኾነ ኣየናይ እዩ?
 - ሀ) ዝረኽብዎ ኹሉ ንኻልኦት ምክፋል
 - ለ) ካብ ካልኦት ክረክብ እዩ ኢልካ ዘለካ ምሃብ
 - ሐ) ተለቂሕኻ ዲግ ዝበለ ድግስ ምድጋስ
 - መ) ኩሎም መልሲ እዮም
- 3. ዉሉፍ ምኅን ማለት
 - ሀ) ሓደ ሙያ ኣስጢምካ ምሓዝ
 - ለ) ኣብ ትሕቲ ቁፅፅር ወልፍታት ምውዓል
 - ሐ) ልምዳዊ ዝኾነ ፅቡቕ ኣሰራርሓ ምጉልባት
 - መ) መልሲ ኣይተዋሃበን፡፡
- 4. ፅግዕተኛነት
 - ሀ) ሓቢርካ ምብላዕን ምስታይን እዩ
 - ለ) ምትሕግጋዝ እዩ
 - ሐ) ምኽርን ሓሳብን ካልኦት ምርካብ እዩ
 - መ) ዓቕምኻ ከይተጠቐምካ ብኻልኦት ተጠቓማይ ምኅን እዩ፡፡

5. ትልሚ

- ሀ) መሰረት ዕቋር እዩ
- ለ) መሰረት ንፍፅና እዩ
- ሐ) ግዘ ከይባኸን ይገብር
- መ) ኩሎም መልሲ እዮም

V. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣፂር መልሲ ሃቡ።

1. ኣብ ከባቢኹም ክንደይ ዓይነት ድግሳት ኣለዉ? ክልተ ጥራሕ ጥቅሱ
2. ምዕቋር ማለት ኣንታይ ማለት እዩ?
3. ብትልሚ ምምራሕ ካብ ዝህቦም ረብሓታት ክልተ ጥቕሱ።